

Державна установа «Всеукраїнський центр материнства та дитинства

Національної академії медичних наук України»

СІЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПАТОЛОГІЧНА АНАТОМІЯ»

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Напрямок Підготовки	здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії
Галузь знань	22 Охорона здоров'я
Спеціальність	222 Медицина, 14.03.02 Патологічна анатомія
Освітньо-наукова програма	Третій (освітньо-науковий) рівень
Форма навчання	очна (денна, вечірня), заочна
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	Українська
Кількість кредитів ЄКТС	12 кредитів (360 годин), в тому числі Педагогічна практика 1 кредит (30 годин)
Рік навчання	2-3 рік (3-5 семестри)
Форма підсумкового контролю	Залік
Викладачі	Задорожна Тамара Данилівна, доктор медичних наук, професор, член-кор. НАМН України, Zadorozhnatd2018@gmail.com , Захарцева Любов Михайлівна, доктор медичних наук, професор, Lmzakhartseva@gmail.com , Арчакова Тетяна Миколаївна, кандидат медичних наук Odry.tanya@ukr.net Киличевич Світлана Миколаївна, кандидат медичних наук, kilichevich@ukr.net
Консультації	Згідно графіка

2. АНОТАЦІЯ ДО ДИСЦИПЛІНИ

Силабус з навчальної дисципліни «Патологічна анатомія» є нормативним документом, в якому визначено зміст навчання та встановлено вимоги щодо обсягу та рівня професійних компетентностей здобувача освітньо-наукового ступеня доктора філософії у галузі охорони здоров'я за спеціальністю 222 «Медицина».

Базою для проходження навчальної дисципліни «Патологічна анатомія» Державна установа «Всеукраїнський центр материнства та дитинства Національної академії медичних наук України». Аспірант має право проходити навчальну дисципліну в інших закладах вищої освіти України та за кордоном (відповідно до підписаної угоди).

Патологічна анатомія, як навчальна дисципліна забезпечує поглиблення й систематизацію знань класифікацій, етіології, патогенезу, перебігу, патоморфологічних змін в органах та тканинах, сучасної морфологічної діагностики захворювань, патологічних станів і пухлинних процесів.

Під час навчання аспірант повинен досягнути високого рівня теоретичної професійної підготовки, усвідомлювати й всебічно розуміти теоретичні і практичні проблеми, історію розвитку та сучасний стан наукових знань у патологічній анатомії, оволодіти сучасною термінологією з досліджуваного наукового напрямку. Аспірант має створювати та пояснювати нові знання шляхом проведення дослідження, розширювати передові напрями галузі знань.

3. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Головною метою викладання навчальної дисципліни «Патологічна анатомія» є здобуття та поглиблення комплексу знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних завдань з цієї дисципліни, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, яке вирішує актуальне наукове завдання, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

4. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної медичної діяльності, проводити оригінальне наукове дослідження та здійснювати дослідницько-інноваційну діяльність в галузі охорони здоров'я на основі глибокого переосмислення наявних та створення нових цілісних теоретичних або практичних знань та/або професійної практики.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1	Здатність до науково-професійного самовдосконалення, розвитку індивідуальних здібностей: мотиваційно-ціннісних, когнітивних та творчих
ЗК 2	Здатність до освоєння, системного аналізу і критичного осмислення нових знань в предметній та міжпредметних галузях.
ЗК 3	Здатність до критичного аналізу і креативного синтезу нових ідей, які можуть сприяти в академічному і професійному контекстах прогресу суспільства, базованому на знаннях.
ЗК 4	Здатність до ініціювання та виконання наукових досліджень, результатом яких є одержання нових знань.
ЗК 5	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконаних робіт.
ЗК 6	Здатність до спілкування з колегами, широким академічним товариством та громадськістю на міжнародному рівні для реалізації інноваційного проекту або вирішення наукової проблеми.

Фахові компетентності (ФК)

ФК 4.	Здатність ініціювати, розробляти та реалізувати дослідницько-інноваційні проекти, включаючи власні дослідження, та автономно працювати під час їх реалізації.
ФК 5.	Здатність обирати методи та кінцеві точки дослідження відповідно до цілей та завдань наукового проекту.
ФК 6.	Здатність інтерпретувати результати наукових досліджень, проводити їх коректний аналіз та узагальнення.
ФК 7	Здатність представлення результатів наукових досліджень в усній і письмовій мові відповідно до національних та міжнародних стандартів.
ФК 8	Дотримання лікарської етики, біоетики та академічної доброчесності.
ФК 9	Здатність до впровадження нових знань (наукових даних) в науку, освіту та інші сектори суспільства.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН 1.	Демонструвати безперервний розвиток власного інтелектуального та загальнокультурного рівню, самореалізації
ПРН 2.	Визначати основоположні поняття галузі знання, критично осмислювати проблеми галузі знання та проблеми на межі предметних галузей, виокремлювати і характеризувати теоретичний/емпіричний та фундаментальний/прикладний виміри галузі знання.
ПРН 8.	Отримувати, аналізувати, оцінювати та використовувати ресурси, що мають відношення до вирішення наукових проблем і задач в педіатрії.
ПРН 9.	Аналізувати результати наукових досліджень, використовувати методи статистичного дослідження.
ПРН 10.	Виявляти невирішені проблеми у патологічній анатомії, формулювати питання та визначати шляхи їх рішення.
ПРН 16.	Дотримуватися етичних принципів при роботі.
ПРН 17.	Дотримуватися академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів.

ПЕРЕЛІК

компетентностей відповідно до нормативної навчальної дисципліни
«Патологічна анатомія» підготовки докторів філософії (PhD) в аспірантурі
за спеціальністю 222 Медицина

Спеціалізовано-професійні компетенції

- Здатність застосовувати знання фундаментальних основ, сучасних досліджень проблем і тенденцій медицини у комплексному аналізі явищ і процесів, що виникають в Україні та інших країнах світу.
- Здатність відокремлювати структурні елементи, які складають теоретичну та емпіричну основу системи знань зі спеціальності 222 «Медицина» спеціалізація - 14.03.02 Патологічна анатомія.
- Опанування сучасними методами патогістологічних, імуногістохімічних, морфометричних, електронно-мікроскопічних досліджень з дотриманням правил техніки безпеки під час роботи з реактивами, особливо з токсичними речовинами, медичними інструментами та гістологічним обладнанням.
- Проводити критичний аналіз сучасних даних, розробку і синтез нових ідей з актуальних проблем патологічної анатомії.

- Здатність прогнозувати науково обґрунтовані підходи до модернізації вітчизняної системи охорони здоров'я, організувати та забезпечувати процеси управлінської діяльності з урахуванням процесів реформування галузі.

5. НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ «ПАТОЛОГІЧНА АНАТОМІЯ»

Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й та 3-й	2-й та 3-й
Семестр	
3-й, 4-й, 5-й	3-й, 4-й, 5-й
Лекції	
40 год.	40 год.
Практичні заняття	
80 год.	40 год.
Семінарські заняття	
80 год.	40 год.
Самостійна робота	
160 год.	240 год.

Тематика та зміст навчальної дисципліни

Коди	Назва курсу	Кількість навчальних годин			
		Лекції	Практичні заняття	Семінари	Усього
1	2	3	4	5	6
1	Загальні питання патологічної анатомії. Сучасні методи патоморфологічних досліджень	12	20	18	50
2	Патогістологія запальних, аутоімунних і дисгормональних хвороб внутрішніх органів. Інфекційні хвороби.	10	22	20	52
3	Патологічні процеси пре- та перинатального періоду. Патологія дитячого віку.	8	18	20	46
4	Онкоморфологія	10	20	18	48
	Разом за розділами	40	80	76	196
	Іспит			4	4
	Разом	40	80	40	200
	Самостійна робота				160
	Всього				360

МОДУЛЬ 1 Загальні питання патологічної анатомії. Сучасні методи патоморфологічних досліджень (80 год).

1. Клінічна патогістологія як клінічна галузь медицини. Організаційна структура патологоанатомічної служби в Україні.
2. Прижиттєва морфологічна діагностика: головні завдання, різновиди, практичне і наукове значення. Способи отримання біологічного матеріалу для морфологічних досліджень. Тонкоголчаста, аспіраційна біопсія, толстоголчаста біопсія, інцизійна біопсія, ексцизійна біопсія.
3. Технологія виготовлення гістологічних препаратів (1).
4. Технологія виготовлення гістологічних препаратів (2). Фарбування гістологічних зрізів. Типи гістологічного фарбування. Методи фарбування гістологічних препаратів.
5. Мікротоми і кріостати. Правила різання на мікротомі. Виготовлення зрізів з парафінових блоків. Виготовлення заморожених зрізів.
6. Гістологічне виявлення окремих тканин, та методи гістологічного дослідження окремих систем організму.
7. Гістохімія. Загальні принципи гістохімічних реакцій. Гістохімічні методи дослідження білків, жирів, вуглеводів, ферментів.
8. Гістохімія нервової системи. Гістохімія ферментів. Гістохімічне виявлення пігментів, амілоїду, фібіну, неорганічних речовин. Цитохімія. Цитофотометрія.
9. Імуногістохімія. Імуноцитохімія.
10. Електронно-мікроскопічне дослідження. Електронні мікроскопи. Підготовка матеріалу для електронної мікроскопії. Ультрамідротомі. Електронно-мікроскопічна гістохімія.
11. ДНК-діагностика. Цитологічна діагностика. Полімеразна ланцюгова реакція. Цитометрія.
12. Радіоавтографія. Морфометрія. Експерименти на тваринах.

МОДУЛЬ 2. Патогістологія запальних, аутоімунних і дисгормональних хвороб внутрішніх органів. Інфекційні хвороби (102 год).

1. Патогістологічна діагностика захворювань шлунку, кишки.
2. Патогістологічна діагностика захворювань репродуктивної системи, молочної залози.
3. Захворювання щитовидної залози: аутоімунний тиреоїдит; підгострий тиреоїдит; дифузний токсичний зоб
4. Хвороби серцево-судинної системи. Хвороби серця.

5. Хвороби центральної нервової системи. Цереброваскулярні хвороби. Розсіяний склероз. Боковий аміотрофічний склероз. Постреанімаційна енцефалопатія.
6. Хвороби легень. Пневмонії, хронічні неспецифічні хвороби захворювання легень
7. Патогістологічна діагностика захворювань нирок.
8. Патогістологічна діагностика захворювань печінки.
9. Інфекційна патологія. Бактеріальні і вірусні хвороби. Дитячі інфекції.
10. Патологічна анатомія туберкульозу. Карантинні інфекції. Сепсис.

МОДУЛЬ 3. Патологічні процеси пре-та перинатального періоду. Патологія дитячого віку (81 год).

1. Патологічні процеси пренатального періоду. Пренатальні інфекції. Перинатальна патологія.
2. Патологія дитячого віку. Пухлини дитячого віку. Гемобластози.
3. Захворювання серцево-судинної системи. Ревматичні захворювання.
4. Захворювання органів травлення.
5. Захворювання сечової системи
6. Захворювання ендокринної системи, захворювання обміну.
7. Захворювання імунної системи.
8. Захворювання кістково-м'язової системи
9. Захворювання органів дихання.
10. Інфекційні хвороби. Вірусні інфекції. Інфекційні захворювання новонароджених.
11. Бактеріальні інфекції.
12. Паразитарні захворювання. Мікози.

МОДУЛЬ 4. Онкоморфологія (93 год).

1. Патогістологічна діагностика пухлин м'яких тканин
2. Патогістологічна діагностика пухлин шкіри. Пухлини з пігментуючої тканини.
3. Патогістологічна діагностика пухлин щелепно-лицевої ділянки, шиї, пухлин легень.
4. Пухлини травного тракту
5. Патогістологічна діагностика пухлин сечової, статевих систем
6. Пухлини молочної залози
7. Пухлини щитовидної залози
8. Пухлини системи крові
9. Регіонарні пухлинні захворювання лімфатичної тканини
10. Гістологічна діагностика пухлин центральної нервової системи

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Участь в клінічних обговореннях, консилиумах складних пацієнтів

Статистичний аналіз отриманих результатів

Підготовка огляду літератури з вибраної тематики

Підготовка матеріалів для НДР, статей

Презентація результатів дослідження

Оволодіння сучасними методиками патоморфологічних досліджень в межах запланованої наукової роботи.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

1. **Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:**

- словесні: розповідь-пояснення, бесіда, лекція, ілюстрація, демонстрація;
- практичні: практичні навички, клінічна робота, реферати

2. **Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності**

- методи стимулювання інтересу до навчання: створення ситуації інтересу при викладанні того чи іншого матеріалу
- навчальні дискусії, розбір та аналіз клінічних випадків

3. **Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.**

- репродуктивні методи - відтворена репродукція як засіб повторення готових зразків або робота за готовими зразками;
- творчі, проблемно-пошукові методи має спиратися на самостійну, творчу пізнавальну діяльність.

Система спирається на загальноживаний дидактичний принцип міцності знань, умінь і навичок, який базується на таких вимогах:

- систематичність обліку та контролю;
- всеохопленість (усебічність, повнота) обліку та контролю;
- диференційованість (за окремим предметом) та індивідуальність (за стилем і формами контролю);
- об'єктивність оцінювання;
- урізноманітнення видів і форм контролю;
- єдність вимог до контролю.

4. **Бінарні, інтегровані (універсальні) методи:**

- дослідницька діяльність під керівництвом наукового керівника
- самостійна робота поза контролем керівника

6. ВИДИ КОНТРОЛЮ

Навчальна дисципліна «Патологічна анатомія» закінчується підсумковим контролем у формі заліку («зараховано» або «не зараховано»). Критерії оцінювання результатів навчання, шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою практики	
	для екзамену, курсового проекту, практики	для заліку
90-100	Відмінно	зараховано
82-89	Добре	
74-81	Добре	
64-73	Задовільно	
60-63 33-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Нарахування балів для аспірантів здійснюється за 100-бальною системою.

Оцінка **“Відмінно”** - аспірант має глибокі, змістовні та конкретні знання. Загальна оцінка за дисципліну 90-100 балів.

Оцінка **“Добре”** - аспірант показує достатньо змістовні знання з тих питань, що відображають основні розділи навчальної програми. Загальна оцінка за дисципліну 81-89 балів.

Оцінка **“Задовільно”** - аспірант має неповні знання, які обмежуються простим переліком складників, ознак, рис, без найменших подробиць. Аспірант повинен володіти обов'язковим мінімумом знань щодо теоретичних та практичних знань з патологічної анатомії. Загальна оцінка за дисципліну 64-73 бали.

Оцінка **“Незадовільно”** виставляється за роботу, в якій аспірант не володіє обов'язковим мінімумом знань з патологічної анатомії. Загальна оцінка за дисципліну менше 33 балів.

7. ПОЛІТИКА КУРСУ

Під час проходження навчальної дисципліни «Патологічна анатомія» не припустимо порушення академічної доброчесності, зокрема:

- використання в роботі чужих текстів чи окремих фрагментів без належного посилання на джерело, зі змінами окремих слів чи речень;
- використання перефразованих чужих ідей без посилання на їх авторів;
- видавання за власний текст купленого чи отриманого за нематеріальну винагороду чужого тексту чи його фрагменту;

- несамостійне виконання будь-яких навчальних завдань (якщо це не передбачено вимогами програми);

- фальсифікація результатів наукової чи навчальної роботи;
- посилення на джерела, які не використовувалися у роботі,
- залучення підставних осіб до списку авторів наукової чи навчальної роботи, участь таких осіб у поточній чи підсумковій оцінці знань.

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧБОВО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Патоморфологія: націон. підручник/В.Д.Марковський, В.О.Туманський, І.В.Сорокіна та інш.; за ред. В.Д.Марковського, В.О.Туманського. – К.: ВСВ «Медицина», 2015. – 936с.
2. Струков А.І., Серов В.В. Патологічна анатомія / Пер. з російської мови 4-го вид., стереотипне. – Х.: Факт, 2000. – 864 с.
3. Шлопов В.Г. Патологічна анатомія. – Вінниця: Нова книга. 2004. – 768 с.
4. Патологическая анатомия болезней плода и ребенка. Руководство для врачей в 2 т. под ред. Т.Е.Ивановской, Л.В.Леоновой.-2-е изд.,и доп. –М.:Медцина, 1989, 416 с.

Допоміжна

1. Автандилов А.Г. Медицинская морфометрия. – М.: Медицина, 1990. – 384 с.
2. Автандилов А.Г. Компьютерная микротелефотометрия в диагностической гистопатологии. – М.: РМАПО.- 1996. – 256 с.
3. Аруин Л.И. Морфологическая диагностика болезней желудка и кишечника. /Л.И.Аруин, Л.Л.Капуллер, В.А.Исаков//М., «Триада-Х», 1998. – 496с.
4. Быков В.Л. Частная гистология человека. – М., СОТИС, 1997. – 301 с.
5. Буданцев А.Ю. Основы гистохимии: Учебное пособие (компьютерный вариант). - Пушкино: Пушкинский гос. ун-т, 2008.
6. Бухарова Г.Д. Общая и профессиональная педагогика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Г.Д. Бухарова, Л.Д.Старикова. - М.: Издательский центр «Академия», 2009. - 336 с.
7. Василенко И.В. и соавторы. Предрак и рак желудка. Киев: «Книга плюс», 2001. – 228 с.
8. Глузман Д.Ф. и соавт. Лабораторная диагностика онкогематологических заболеваний. – Киев, "Морион", 1998. – 334 с.
9. Криволапов Ю.А. Морфологическая диагностика лимфом. /Ю.А.Криволапов, Е.Е.Леенман// –Санкт-Петербург, КОСТА, 2006. – 207с.

10. Микроскопическая техника. Руководство для врачей и лаборантов. (под ред. Д.С.Саркисова и Ю.Л.Перова). – М.:Медицина, 1996. – 540 с.
11. Миронов А.А. Методы электронной микроскопии в биологии и медицине: Методическое руководство. /А.А.Миронов, Я.Ю.Комиссарчик, В.А.Миронов// СПб.: Наука, 1994. – 400 с.
12. Морфологічна діагностика аутоімунного тиреоїдиту і раку щитовидної залози та їх поєднання. Методичні рекомендації.//В.О.Туманський, Ю.В.Мартовицька//. – Київ, 2004. – 41 с.
13. Патологоанатомическая диагностика опухолей человека. Руководство в 2 томах. /Под ред. Н.А.Краевского, А.В.Смоляникова, Д.С.Саркисова// М.:Медицина, 1993.
14. Посмертна імунохроматографічна текспрес-діагностика ВІЛ-інфекції і вірусних гепатитів. Методичні рекомендації.//В.О.Туманський, С.Г.Тимошенко, А.В.Куртєв, Ю.О.Шебеко//. – Київ, 2009. – 23 с.
15. Хмельницкий О.Х. Патоморфологическая диагностика гинекологических заболеваний. / О.Х. Хмельницкий //– Санкт-Петербург: СОТИС, 1994. – 480 с.
16. Эллиниди В.Н. Практическая иммуногистоцитохимия. (методические рекомендации) / В.Н.Эллиниди, Н.В. Аникеева, Н.А.Максимова// СПб: ВЦЭРМ МЧС России. - 2002. – 36 с.
17. Патология плаценты (современные аспекты). Под редакцией: академика НАМН Украины Ю.Г.Антипкина, д.мед.наук, профессора Т.Д.Задорожной.2016.
- 18.Кондриков Н.И. Патология матки.-М.:Медицина, 2008. -334 с.
19. Pathology of the human placenta.Kurt Benirscke, Peter Kaufmann. 1995.848 P.
- 20.Liver Disease sn children. Frederik J. Suchy. Ronald J/ Sokol. 2007. 995p.
- 21.Gynecologic and Obstetric.Pathology, Volume 1/ Wenxin Zheng Oluwole Fadare Charles Matthew Quick Danhua Shen Donghui Guo.2019. 566 p.

11.Інформаційні ресурси

1. Сайт електронної бібліотеки ЗДМУ.
2. Автоматизована навчальна система RATOS
3. Мультимедійні лекції з усіх тем дисципліни